

הכשרת מורים בחברה הפלסטינית בישראל
פרקטיקות מוסדיות ומדיניות חינוכית

הסדרה לחקר החינוך

עורכי הסדרה

ד"ר יצחק בנימיני

עידן צבעוני

ועדה אקדמית

פרופ' אליעזר (אד) גרינשטיין

פרופ' רבקה פלדחי

פרופ' חנן חבר

הכשרת מורים בחברה הפלסטינית בישראל

פרקטיקות מוסדיות ומדיניות חינוכית

עורך: איימן אגבאריה

רסלינג

Teacher Education in the Palestinian Society in Israel Institutional Practices and Education Policy

Editor: Ayman K. Agbaria

Series on the study of education

Series Editors: Dr. Itzhak Benyamini and Idan Zivoni

Academic Board: Prof. Ed Greenstein, Prof. Rivka Feldhay, Prof. Hannan Hever

Language editor: Gil Amit

Graphic Design: Inbal Reuven and Udi Goldstein

Cover Design: As We Design

All Hebrew rights reserved by
© RESLING Publishing, 2013

Resling, Itamar Ben-Avi 3, Tel-Aviv 64736

www.resling.co.il

Printed in Israel, 2013

אין לשכפל, להעתיק, לצלם, להקליט, לאחסן במאגר מידע,
לשדר או לקלוט בכל דרך או בכל אמצעי אלקטרוני,
אופטי או מכני או אחר – כל חלק שהוא מהחומר שבספר זה.
שימוש מסחרי מכל סוג שהוא בחומר הכלול בספר זה
אסור בהחלט אלא ברשות מפורשת בכתב מהמוציא לאור.

עיצוב עטיפה: As We Design

סדר דפוס: ענבל ראובן ואודי גולדשטיין

עריכת לשון: גיל עמית

www.resling.co.il

רסלינג, איתמר בן-אבי 3, תל אביב 64736
טל': 03-6956704

נדפס בדפוס חדקל בע"מ, תל אביב
© כל הזכויות שמורות להוצאת רסלינג
נדפס בישראל, 2013

ספר זה מתפרסם בשיתוף פעולה עם דיראסאת, מרכז ערבי למשפט ומדיניות, ובסיוע של האיחוד האירופי. התכנים של הספר הם באחריותו הבלעדית של דיראסאת, מרכז ערבי למשפט ומדיניות, ואינם משקפים כלל את הדעות של האיחוד האירופי.

This publication has been produced in cooperation with Dirasat, Arab Center for Law and Policy, and with the assistance of the European Union. The contents of this publication are the sole responsibility of Dirasat - Arab Center for Law and Policy - and can in no way be taken to reflect the views of the European Union.

דיראסאת, מרכז ערבי למשפט ומדיניות, ת.ד. 3190, נצרת 16131
Dirasat, Arab Center for Law and Policy, P. O. Box 3190, Nazareth 16131
www.dirasat-acpl.org

תוכן העניינים

פתח דבר / 9

מבוא

**מדיניות הכשרת המורים הערבים בישראל:
התביעה לייחוד לאומי ופדגוגי**

איימן אגבאריה / 11

**על הזכות להשפיע על החינוך בהקשר
של המיעוט הערבי-הפלסטיני בישראל**

יוסף ג'בארין / 49

**תוכניות הלימודים להוראת השפה הערבית
במכללות הערביות בישראל: תמונת מצב**

מוחמד אמארה / 77

**התרבות הארגונית במכללות הערביות להכשרת מורים בישראל:
מאפיינים אישיים מנקודת מבטם של מורי המורים**

סמיר מג'אדלה ומנאל יזבק'אבו אחמד / 91

**המדיניות המוצהרת בהכשרת המורים הערבים בישראל
להתמודדות עם תלמידים במצוקה ובמשבר**

אברהים מחאג'נה / 109

הכשרת המורה הערבי לחינוך המיוחד: פרספקטיבה חלופית

רובא דעאס / 127

הערכת תקופת ההכשרה מנקודת מבטם של מורים חדשים

קתי ותד ח'ורי / 147

תפיסת המדריך הפדגוגי את תפקידו בהכשרת מורים ערבים

נידאל הריש ודיאנא דעבול / 171

להיות מסוגל להיות מורה: על תרומתה ועל מסלול התפתחותה של מסוגלות עצמית בקרב סטודנטים ערבים המתכשרים להוראה

סאמי מחאג'נה / 191

הוראה טובה ומורים משמעותיים בעיני התלמידים הערבים בישראל: השתמעויות ביחס להכשרת המורים הערבים

סמירה עליאן / 215

המכללה העברית להכשרת מורים ככור היתוך של יושרה אקדמית לחינוך הערבי בישראל

אורלי סלע וניר רסיסי / 235

מדיניות המכללות היהודיות לקליטת סטודנטים ערבים

מרי תותרי / 257

הכשרת מורים נפרדת לסטודנטים ערבים במכללות אקדמיות ממלכתיות לחינוך: בסיס לדיאלוג רב־תרבותי

רוני ריינגולד ואילנה פאול / 275

על המשתתפים / 293

פתח דבר

אפשר לטעון במידה רבה של ביטחון שלאיכותה ולרמתה של ההשכלה הגבוהה יש השפעה ניכרת הן על עתידו הכלכלי של הפרט, לרבות רמת ההכנסה ואפשרויות התעסוקה שלו, והן על קצב וגודל הצמיחה הכלכלית במדינה. לא בכדי, בייחוד בקרב קבוצות מוחלשות ומיעוטים אתניים ותרבותיים, ההשכלה הגבוהה נחשבת לכלי מרכזי המאפשר מוביליות סוציו-כלכלית וגיבוש זהות קולקטיבית, וכלי למינוף יכולות ההשפעה הפוליטית. משנות ה-90 ואילך אנו עדים להתרחבות מעגלי ההשכלה הגבוהה בישראל ולגידול במספר הסטודנטים הלומדים במוסדותיה. עם זאת, בישראל עדיין שוררים במערכת החינוך אי-שוויון ובידול המייצרים פערים בנגישות לזכות לחינוך במוסדות להשכלה גבוהה בין הקבוצות השונות. האי-שוויון הזה מתבטא בהרכב אוכלוסיית התלמידים שמתחילים ללמוד במוסדות ההשכלה הגבוהה מבין מסיימי התיכון וגם בסביבה הלימודית והתרבותית בתוך המוסדות האלה. ההרכב הזה אינו מייצג באופן שווה את הקבוצות השונות בישראל. בהקשר זה של השתלבות בוגרי מערכת החינוך הערבי במוסדות להשכלה גבוהה, בוחר קובץ מאמרים זה להתבונן באופן ממוקד והוליסטי במוסדות להכשרת מורים ערבים, מיעוט הפרסומים האקדמיים שעוסקים במוסדות להכשרת מורים ערבים, וגם ההתעניינות הציבורית הגוברת בחברה הערבית במוסדות האלה, הביאו את מרכז דיראסאת, המרכז הערבי למשפט ומדיניות, ליזום תוכנית מחקר שמטרתה העיקריות הן ראשית להעמיק את הידע המחקרי שעוסק במדיניות הכשרת מורים ערבים ויישומה; שנית, להצביע על קווי המדיניות והצעדים היישומיים הנדרשים לשיפור האיכות של תוכניות הלימוד וההוראה במוסדות להכשרת

מורים ערבים, ולבסוף, ליצור קהילות שיח בנושא שיפור המוסדות האלה תוך כדי העצמת המורים הערבים וקידום מעורבותם במחקרים רפלקטיביים הממוקדים בעשייתם החינוכית. אנו מקווים שהספר הזה יתרום להגברת השיח על מקומם ועל מעמדם של המורים הערבים בישראל ועל הצורך לחולל שינויים חברתיים ומערכתיים שיקדמו את מערכת החינוך הערבי לטובת כל באיה. תודתנו נתונה לצוות המקצועי ולהנהלת מרכז דיראסאת על היוזמה, התמיכה ושיתוף הפעולה המתמשך. הוצאתו לאור של קובץ מאמרים זה לא הייתה מתאפשרת בלא התמיכה הנדיבה של משלחת האיחוד האירופי בישראל, שבחרה בפרויקט המחקרי-היישומי הזה במסגרת הקול הקורא השנתי שלה, ותמכה בו בנדיבות ובהערכה.

אנו מבקשים גם להודות למשתתפי השולחנות העגולים והכנסים שהתקיימו במכללות האקדמיות לחינוך: המכון האקדמי להכשרת מורים ערבים בבית ברל; מכללת "סח'נין" להכשרת עובדי הוראה; "אלקאסמי" - מכללה אקדמית לחינוך; אורנים - המכללה האקדמית לחינוך והוראה; המכללה האקדמית אחווה, ומכללת סמינר הקיבוצים. הערותיהם על התובנות שעלו מהמחקרים שהוצגו בכנסים ובשולחנות העגולים האלה סייעו רבות לכותבים לגבש את המלצותיהם ולחדד את עמדותיהם. בהקשר הזה אנו מודים להנהלות המכללות על שיתוף הפעולה בארגון הכנסים והשולחנות העגולים, ועל כך שאפשרו לחברי מרכז דיראסאת ולכותבים לבוא בשעריהן ולקיים דיאלוג אמיתי ובלתי אמצעי עם התלמידים והמרצים. תודה מיוחדת לכותבים, שהשתתפו בתוכנית המחקר שהובילה להוצאתו לאור של הספר הזה. על העקביות, ההתמדה, המקצועיות והאומץ להתמודד עם סוגיות שבמחלוקת, אנו מבקשים להודות להם מקרב לב. תודות גם לסטודנטיות בפקולטה לחינוך באוניברסיטת חיפה - רויטל קץ-פדה, יערה ורד, אדוה אופיר וליאת אמודאי - שסייעו בשלבים השונים של ניהול תוכנית המחקר ועריכת הספר.

ולבסוף, תודה להוצאת רסלינג ולעומדים בראשה - ד"ר יצחק בנימיני ומר עידן צבעוני - שלא היססו ותמכו בתוכנית המחקר עוד בשלביה הראשונים. תודה גם לגיל עמית על העריכה הלשונית המקצועית ולאהובה גולדסטנד על הערותיה לנוסח הסופי.

יוסף ג'בארין
ראש מרכז דיראסאת,
מרכז ערבי למשפט ומדיניות.
מרצה באוניברסיטת חיפה
והמכללה האקדמית תל-חי.

איימן אגבאריה
חבר סגל בחוג למנהיגות ומדיניות בחינוך
באוניברסיטת חיפה ובמכון מנדל למנהיגות.
חבר מייסד בדיראסאת,
מרכז ערבי למשפט ומדיניות.